

Diospaq kausasunchis juñunakuypi astawan yachanapaq

13-19 ABRIL

BIBLIAPI QORI JINA YACHACHIKUYKUNA | GÉNESIS 31

“Jacobwan Labanwan rimanku thajpi kausanankupaq”

(Génesis 31:44-46) Chay jinaqa, kunan qanwan noqawan rimanakusun, chaytaq iskayninchismanta willakuq kachun, nispa. ⁴⁵ Jinaqtinmi Jacobqa rumita oqarispa saywata sayachiran. ⁴⁶ Jinaspan wayqenkunata nirán: Rumita pallamuychis, nispa. Jinan rumita pallaspa soqyata tauqaranku, jinaspan chaypi mijuranku chay soqya tauqa qayllapi.

it-1-S págs. 986 párr. 6

Galaad

Jacobwan Labanwan phiñachinakusqankuta allichasqanku qhepamanmi rimaranku thajpi kausanankupaq. Chaypaqmí Jacobqa hermanonkunata nirán rumikunata tauqaysinankupaq, yaqapaschá chay tauqasqanku rumikunaqa mesa jina karan, jinaspa chay patapi rimanakusqankumanta mijunata mijuranku. Jinan Labanqa chay tauqasqa rumikunata “Jegar Sahaduta” nispa nirán, Jacobtaq “Galaad” nispa nirán. Labanmi nirán: “Kay soqya tauqaqa kunan iskayninchismanta willakuqmi”, nispa (Gén. 31:44-48). Chaytauqasqa rumikunata rikuspan runakunaqa yacharanku Jacobwan Labanwan familialkuwanpas thajpi kausanankupaq rimanakusqankuta, chaymi Génesis 31: 49 textopi chay tauqasqanku rumikunata “Mizpa” nillarankutaq, chayqa “willakuq otaq qhawaq” ninanta nin (Gén. 31:50-53). Qhepamanpas rumikunatan tauqallarankutaq testigo jina kanankupaq (Jos. 4:4-7; 24:25-27).

(Génesis 31:47-50) Labanmi suticharan Jegar Sahadutata, Jacobtaq suticharan Galaadata. ⁴⁸ Labanmi nirán: Kay soqya tauqaqa kunan iskayninchismanta willakuqmi, nispa. Chaymi Galaad sutichasqa karan. ⁴⁹ Jinallataq Miz-

pa sutichasqa karan, niranmi: Qantawan noqatawan Señor Diosqa qhawawasun, t'aqarinakuqtinchis. ⁵⁰ Ususiykunata ñak'arichinki, otaq ususiykuna patamanta juj warmikunayoq kanchi chayqa, manaña pipas qhawaqninchis kanchu chaypas, Diosmi iskayninchismanta rimariqqa kashan, nispa.

it-1-S págs. 246 párr. 9

Qhawaq

Jacobmi rumikunata tauqaran, jinaspa chay tauqasqan rumikunata “Galaad” nispa suticharan, chayqa “willakuq otaq qhawaq” ninantan nin. Chaymi Labanqa nirán: “Qantawan noqatawan Señor Diosqa qhawawasun, t'aqarinakuqtinchis”, nispa (Gén. 31:45-49). Chay tauqasqa rumikunata qhawaspan lliupas yacharanku Jacobwan Labanwan thajpi kausanankupaq rimasqankuta junt'ashankuchus manachus chayta Jehová Dios qhawamushasqanta.

(Génesis 31:51-53) Labanqa nillarantaq Jacobta: Kayqa kay soqya tauqa, kayqa kay saywa rumi qanwan noqawan churasqanchis. ⁵² Kaykuna willakuq kachun: Qanpas noqapas aman kay rumi soqyata, rumi saywata pasasunchu mana allinta ruwanakunanchispaq. ⁵³ Mana chayqa abueloyki Abrahanpa Diosnin, abueloy Nacorpa Diosnin, mayqenninchistapas juchachawasun, nispa. Jacobtaq juraran Isaac taytanpa manchakunan supiti.

Maskhasun ancha allin yachachikuykunata

(Génesis 31:19) Labanqa ovejankunata rutuqmi riran, Raqueltaq chaykama taytanpa idolonkunata suwakamuran.

it-2-S págs. 1105 párr. 1

Terafim

Mesopotamia ladopi ñaupa tiempomanta terafim idolokunata tarispan yachaq runakuna niniku: “Juj familiaq idolonkunata jap'iqmi chay familiaq herenciantaqa chaskiran”, nispa. Nuzi

llaqtapin tariranku ñupaq tiempomanta karpata, chaypi nisqanman jinaqa, sichus juj qatay suegronpa idolonkunata jap'iran chayqa, payqa atiranmi suegron wañupuqtin herencianta jap'ika-puya (*La Sabiduría del Antiguo Oriente* libro J. B. Pritchard, 1966, págs. 196, 197, willakuy-piwan). Chayta yachaspachá Raquelqa papanpa idolonkunata aparan. Payqa niranchá: “Papayaqas qosayta engañaspan askha watata llank'achiran”, nispa (tupanachiy Gén. 31:14-16). Labanqa yacharanmi idolonkunata apaqqqa herencianta jap'ikapunanta, chaychá ima jinaraq idolonkunata tariyta munaran, jinaspa hermanonkunata juñuspa Jacobta qanchis p'unchayta qatiparan taripanankama (Gén. 31:19-30). Jacobmi ichaqqa mana yacharanchu Raquelpa suwamusqanta (Gén. 31:32). Manataqmi Jacobqa piensaranchu Labanpa wawankunaman qonan herenciata ja-p'ikapuyaqa. Nitaq idolokunatapas adoraranchu, chaymi qhepaman familiaripa japisqan llapa idolokunata Shehem cheqaspi jatun sach'a chakipi pakaran (Gén 35:1-4).

(Génesis 31:41, 42) Chay jinan iskay chunka watantin wasiykipi karani. Chunka tawayoq watan servirayki iskaynin ususiykirayku, soqta watataq uywaykirayku, pagoytapas sapa kutillan cambiarkan. ⁴² Taytaya Diosninchus, Abrahanpa Diosnin, Isaacpa manchakunan mana noqawanchu kanman karan chayqa, lliuta qechuspan mana imayoqta kacharpariwankiman karan, ichaqta Diosmi rikuran muchus-qayta llank'asqaytapas, chaymi ch'isi tuta k'amirasunki, nispa.

(1 Pedro 2:18) Kamachikunapas tukuy manchakuywan patronninkuta kasukuchunku, ichaqta ama allin kaqkunallatachu ni llamp'usonqo kaqkunallataschu, kasukuchunku ruwasqankuan mana contentakuq kaqkunatapas.

w13 15/3 págs. 21 párr. 8 Jehová Diosmi pakakunanchisqa

⁸ Haranman chayaqtinmi Labanqa sumaqta chas-kirqan Jacobta, chay qhepamantaq Leata Ra-

queltawan qorqan esposankuna kananpaq. Qhe-pamanmi ichaqqa mana allintachu tratarqan, pagontapas sapa kutillanmi cambiarkan (Gén. 31: 41, 42). Chaywanpas Jacobqa Jehová Diospa pakaykunani suyakuspan aguantarqan Labanpa mana chanin ruwasqankunata. Diosqa pakaykurqanmi, chaymi Canaán suyumanta kutimpurqan 'askha ovejakunayoq, camellokunayoq, as-nokunayoq ima, hinallataq warmi kamachikunayoq qhari kamachikunayoq' ima (Gén. 30:43). Chaykunamanta graciasta qospan Diosta nirqan: “Qanmi kamachiykita lliwpi khuyapayawarqanki, lliwpitaq ñoqapaq hunt'arqanki, manaña chaypaq hinachu kashaqtiyapas. Tawnallayoqmi kay Jordán mayuta chimparqani, kunantaq kay iskay t'aqayqoq kapuni”, nispa (Gén. 32:10).

Bibliataleenapaq

(Génesis 31:1-18) Jacobqa uyarirqanmi La-banpa wawankunaq rimasqanta, paykunan nir-qanku: Jacobmi hap'in taytanchispas lliw kaqninta, taytanchispas kaqninwantaq kay hinata qhapaqyaykun, nispa. ² Jacobqa repararqan-mi Labanta, hinan rikurqan manaña ñawpaq hinañachu paypaq kapusqanta. ³ Chaymi Señor Diosqa Jacobta nirqan: Kutipuy tayta-maykiq hallp'anta, aylluqiqta, ñoqataq qan-wan kasaq, nispa. ⁴ Hinan Jacobqa Raquelle Leatawan waqyachimurqan ovejankunaq kas-kan campoman, ⁵ hinaspanmi paykunata nir-qan: Taytaykichistan manaña ñawpa hinachu ñoqapaq kasqanta rikuni, taytaya Diosnini-mi ichaqta ñoqawan kashallanqapuni. ⁶ Qankunyan yachankichis tukuy kallpaywan taytay-kichista servisqayta, ⁷ paytaq ichaqta q'otu-warqan, hinaspa sapa kutilla pagoytapas cambiarkan, Diosmi ichaqta payta hark'arqan mana allinta ruwawanamananta. ⁸ Paymi kay hinata niwarqan: Alqakunan pagoyki kanqa, nispa, chaymi llapa cabra alqata wacharqan. Nil-larqantaq kay hinata: Wachu-wachu colorniyoqkunan pagoyki kanqa, nispa, chaymi llapa cabra wachu-wachu colorniyoqkunata wachar-

qan.⁹ Ahinatan Diosqa taytaykichispa uywan-kunata qechurqan, hinaspa ñoqaman qowar-qan.¹⁰ Uywakuna urwakusqan tiempon mos-qoypi rikurqani, chinakunata urwaq orqoku-nan kasqa wachu-wachu colorniyoq, alqakuna ch'eqchikuna ima.¹¹ Diospa angelnintaq mos-qoypi niwarqan: Jacob, nispa. Ñoqataq nir-qani: ¿Kaypin kashani? nispa.¹² Paytaq ni-warqan: Qhawariy, hinaspa rikunki chinakuna-ta urwaq llapa orqokuna wachu-wachu color-niyoqkuna, alqakuna, ch'eqchikuna kasqanta, ñoqan rikuni Labanpa imaymanata qanta ru-wasqanta.¹³ Ñoqan Betelpi rikhuriqniyi Dios kani, chaypin rumita aceitewan hich'aykurqan-ki, chaypin prometekuwarqankipas. Kunanqa puririy, hinaspa kay hallp'amanta lloqspullay-ña, nacesqayki hallp'amantaq kutipuy, nispa.¹⁴ Raquelwan Leawantaq kutichirqanku: Tay-taykuq wasinpiqa manan ima herenciaykupas kanñachu.¹⁵ Wak warmikunata hinañan riku-wankupas. Ñoqaykumanta chaskikusqan pre-cioyutapas llapantañan tukurqapun.¹⁶ Tay-taykumanta Diospa qechusqan lliw qhapaq kayqa ñoqanchispan wawanchiskunaqpiwan. Chay hinaqa, ruway imatachus Diospa nisqa-suykita, nispa.¹⁷ Hinan Jacobqa wakichikuspa churinkunata warminkunata camellokunaman sillaykachirqan,¹⁸ Canaán suyupi tiyaq taytan Isaacpaman kutipunanpaq, hinaspataq ñanta purirrqanku llapan uywantin Padan-arampi tukuy tarisqankunantin.

20-26 ABRIL

BIBLIAPI QORI JINA YACHACHIKUYKUNA | GÉNESIS 32, 33

“¿Kallpachakushankichu Diospa bendicion-ninta chaskinaykipaq?”

(Génesis 32:24) Jacobtaq sapallan qhepa-kuran. Hinan paywan pacha paqariykama juj qhari jap'inakuran.

w03-S 15/8 pág. 25 párr. 3

¿Tukuy sonqoykiwanchu Jehová Diosta maskhashanki?

Bibliapiqa willanmi askha runakuna Jehová Diosa-ta tukuy sonqonkuwan maskhasqankuta. Jujnini-mi Jacob karan, payqa juj angeltan mana ka-chariranchu p'unchayamunankama, chay angelqa Diospa rantinpi jamuran. Chaymi Jacobpa sutin-ta “Israel” sutiwan cambiaran, chay sutiqa “Dios-wan jap'inakuran” ninantan nin. Arí, Jacobqa tukuytan kallpachakuran. Chaymi angelqa kall-pachakusqanmanta bendeciran (Génesis 32:24-30).

(Génesis 32:25, 26) Qhariqa payta mana ati-payta atispataq tupaykuran teqni tuyuna tul-llu cheqaspi, jinan Jacobpa teqni tullunqa pha-warqoran paywan jap'inakushaqtin.²⁶ Jinan chay qhariqa niran: Kachariway, pachan paqarimushanña, nispa. Jacobtaq payta niran: Manan kacharisaykichu manachus saminchawan-ki chayqa, nispa.

it-1-S pág. 501 párr. 6

Wist'u

Jacob wist'u kapusqan. Jacob 97 watayoq ka-shaspanmi tutantin Diospa angelninta mana ka-chariranchu bendecinankama. Chay tutan angel-qa teqni tuyuna tulluta tupaykuran, jinan teq-ni tullunqa phawaruran, chaymi Jacobqa wis-t'u kapuran (Gén 32:24-32; Os. 12:2-4). Wist'u kasqanmi Jacobta yuyarichiran mana cheqaq-tapunichu Diospa angelninta atipasqanta, jap'i-nakusqan angelña “Dioswanmi jap'inakuranki, jin-nallataq runakunawanpas, atiparankitaq” nispa niran chaypas. Diospa munaynillanpin Jacobqa chay angelwan jap'inakuya atiran. Chay ruwas-kanwantaq Jacobqa rikuchisharan anchatapuni Diospa bendicionninta chaskiy munasqanta.

(Génesis 32:27, 28) Chay qharitaq payta niran: ¿Iman sutiyki? nispa. Paytaq kutichiran: Jacobmi, nispa.²⁸ Chay qharitaq payta niran: Manan Jacobñachu sutiyki kanqa, aswanpas

Israelmi kapunqa, Dioswanmi jap'inakuranki, jinallataq runakunawanpas, atiparankitaq, nispa.

it-1-S pág. 1263 párr. 2

Israel

1. Chay sutitan Diosqa Jacobman churaran 97 watanpi kashaqtin. Esaú wayqenwan tupananpaq Jaboq wayq'ota pasasqan tutan Jacobqa juj runata mana kachariranchu, chay runaqa juj angelmi karan. Jacobqa tukuytan kallpachakuran mana kacharinanpaq, chaymi Diosqa payta bendifcispa sutinta Israelman cambiaron. Chay ruwasqanta yuyarinankupaqmi Jacobqa chay cheqasta Peniel otaq Penuel nispa niran (Gén. 32: 22-31). Qhepamanpas Diosqa Jacobtan Betelpi kashaqtin jujmanta nillarantaq sutin Israel kapusqanta, jinan chaymantapacha wañupunankaman masta Israel sutiwan reqsiranku (Gén. 35:10, 15; 50:2; 1 Crón. 1:34). Israel sutiqa 2.500 más kuttitan Bibliapi rijurin, yaqa llapanpitaq riman Israel nacionmanta, paykunaqa Jacobpa mirayninkunan karanku (Éx. 5:1, 2).

Maskhasun ancha allin yachachikuykunata

(Génesis 32:11) Kunan qespichiway wayqey Esaumanta, paytan manchakuni, paqtan jamuspa wañuchiwanman wawaykunatawan warmiykunatawan.

(Génesis 32:13-15) Chay tutataq chaypi samakuran, jinaspan kaqninmanta t'aqaran wayqen Esaupaq sumaq sonqota: ¹⁴ iskay pachaj china cabrata, iskay chunka orqo cabratawan, iskay pachaj ovejata, iskay chunka borregotawan, ¹⁵ kinsa chunka china camellokunata qholla uñankunantinta, tawa chunka wakata, chunka torillotawan, iskay chunka china asnota, chunka malta orqo asnotawan.

w10 15/6 pág. 22 párrs. 10, 11

Rimakuyninchisqa "ancha sumaqpuni kachun"

¹⁰ Sumaqta parlasunchis chayqa, manan sasachu kanqa runamasinchiswan sumaqta kawsay.

Paykunawan sumaqta kawsananchispaq kallpachakuqtinchistaq, sumaq parlay kanqa. Chaypaqmi sumaq sonqowan hukkunata yanapananchis, imallatapas haywarinanchis otaq ima regalatapas qonanchis. Phiñachiwaqniinchistapas chay hinata tratasun chayqa, "uyanmi p'enqakuymantta pukamanraq tukunqa", hinan sonqon llamp'uylaqtin paypas allinkaqta ruwanqa, chhaynapiataq facil-lleta paywan allipunakapusun (Rom. 12: 20, 21).

¹¹ Jacobqa allintan yacharqan sumaq sonqo kay allinpuni kasqanta. Payqa karutan ayqekurqan wawqen Esauta manchakuspa. Unay watakuna qhepamantaq kutimpurqan. Esautaq 400 runakunantin paywan tupaq hamurqan. Chaymi Jacobqa Diosta rogakurqan yanapananpaq, wawqenmanpas askha uywankunatan apachirqan. Chaywanmi sonqonta tiyaykachirqan, chaymi Esauqa phawamuspa Jacobta oqlaykuspa much'aykurqan (Gén. 27:41-44; 32:6, 11, 13-15; 33: 4, 10).

(Génesis 33:20) Jinaspan chaypi altarta perqaran, suticharantaq "El-Elohei-Israel", Israelpa Diosnin, nispa.

it-1-S pág. 700 párr. 2

Israelpa Diosnin

Jacobpa sutintan Diosqa Israel sutiman cambiaran Peniel cheqaspi juj angelwan jap'inakusqan-rayku, chay qhepamantaq wayqen Esauwan tuvaspa sumaqta abrazanakuranku. Qhepamantaq Jacobqa Sucot llaqtapi tiyaran chaymantataq Shehem llaqtapi. Chaypi tiyashaspan allpata rantiran Hamorpa wawankunamanta jinaspa chaypi karpanta churaran (Gén. 32:24-30; 33:1-4, 17-19). Jinaspan chaypi altarta perqaran, suticharantaq: "Israelpa Diosnin", nispa (Gén. 33:20). Chay altarta Diospa churasqan sutiwan wajaspan Jacobqa rikuchisharan Diospa churasqan sutita, Diospa pusarisqantapas kusisqa sonqowan chaskikusqanta. Jehová Diosqa sumaqllatan Jacobta prometesqan allpaman kutichimpuran. "Israelpa Diosnin", nisqaqa juj kutillatan Bibliapi rijurin.

Bibliata leenapaq

(Génesis 32:1-21) Jacobpas yapamantan puririrqan, hinan Diospa angelinkuna paywan tupaq hamurqanku. ² Paykunata rikuspataq Jacobqa nirqan: ¡Diospa ejercitonmi kayqa! nispa. Chay cheqastataq suticharqan Mahanaimta. ³ Hinamantataq Jacobqa willaqunata ñawpachirqan wawqen Esauman, Edom suyu Seir hallp'aman. ⁴ Kay hinata nimunankupaq, kamachiylki Jacobmi nin: “Labanwanmi tiyamurqani, kunankamataq qhepakkamurqani. ⁵ Kapuwanmi wakaykuna, asnoykuña, ovejaykuna, qhari kamachiykunapas, warmi kamachiykunapas. Wiraqochayman willaykachimunaypaqttaq kachamuni sumaqta qhawariwanaykipaq”, nispa. ⁶ Kachasqakunataq Jacobman kutimurqanku: Tupamuykun wawqeyki Esauwan, paypas chaskinasuykipaqmi hamushan, tawa pachak runakuna pusaykusqa, nispa. ⁷ Hinan Jacobqa sinchita mancharikuspa llakikurqan, hinaspan runankunata iskayman t'aqarqan, hinallataq ovejakunatapas, wakakunatapas, camellokunatapas t'aqarqan. ⁸ Nirqanmi: Huk t'aqa contra Esaú hamunqa hinaspa phawaykunqa chayqa, huknin t'aqa ayqenqa, nispa. ⁹ Hinaspanmi Jacobqa mañakurqan: Abraham abueloya Diosnin, Isaac taytaya Diosnin, Señor Diosní, qanmi niwarqanki: Kutipuy hallp'aykiman, aylluikiman, ñoqataq allinyachisqayki, nispa. ¹⁰ Qanmi kamachiylki ta lliwpi khuyapayawarqanki, lliwpitaq ñoqapaq hunt'arqanki, manaña chaypaq hinachu kashaqtiyas. Tawnallayoqmi kay Jordán mayuta chimparqani, kunantaq kay iskay t'aqayoq kapuni. ¹¹ Kunan qespichiway wawqey Esau manta, paytan manchakuni, paqtan hamuspa wañuchiwanman wawaykunatawan warmiyunkatawan. ¹² Qanmi niwarqanki: Ñoqan allinyachisqayki, mirayniykitaq lamar-qocha pata aqo hina kanqa, mana yupay atiy askha kasqanrayku, nispa. ¹³ Chay tutataq chaypi samakurqan, hinaspan kaqninmanta t'aqarqan wawqen Esaupaq sumaq sonqota: ¹⁴ iskay pachak china

cabrata, iskay chunka orqo cabratawan, iskay pachak ovejata, iskay chunka borregotawan, ¹⁵ kinsa chunka china camellokunata qholla uñankunantinta, tawa chunka wakata, chunka torillotawan, iskay chunka china asnata, chunka malta orqo asnotawan. ¹⁶ Hinaspan kamachinkunawan qatichirqan sapanka tropata t'aqa-t'aqata. Nirqantaq: Ñawpaychis, hinaspa sapanka t'aqata qatiyjis karu-karu qhepata, nispa. ¹⁷ Nawpaqkaqtataq kamachirqan: Wawqey Esauwanchus tupanki, hinaspa tapusunki: ¿Piqpan kanki? ¿Maytan rishanki? ¿Pipaqui kayta qatishanki? nispa chayqa, ¹⁸ ninkin: Kamachiylki Jacobpa sumaq sonqonmi, wiraqocháy Esaumanmi apachishawan, payqa qhepaykutan hamushan, nispa. ¹⁹ Kachallarqantaq iskaykaqtapas, kinsakaqtapas, chay t'aqakuñaq qhepanta hayk'an riqtapas. Kamachirqantaq kaqtakama Esauwan tupaspa ninankupaq. ²⁰ Kamachillarqantaq: Kamachiylki Jacobqa qhepaykutan hamushan, nispa ninankupaq. Jacobqa sonqonpin nirqan: Sumaq sonqota ñawpachispaymi Esaupa sonqonta llamp'uya-chisaq, hinaspañan paywan tupasaq, ichapaschá payqa chaskiwanqa, nispa. ²¹ Chaymi sumaq sonqota ñawpachirqan. Paytaq chay tuta karpokusqanpi puñurqan, kaqninkunantin.

27 ABRIL-3 MAYO

BIBLIAPI QORI JINA YACHACHIKUYKUNA | GÉNESIS 34-35

“Maná allín amigokunayoq kaspaqa llakipin tarikusun”

(Génesis 34:1) Leaq ususin Dinan lloqsiran chay llaqta sipaskunawan tupaq, paytan Leaqwa wachakuran Jacobpaq.

w97-S 1/2 págs. 30 párr. 4
Shehem, wayq'o allpa

Jacobpa ususinmi sapallan Shehem llaqtata visitallaqpuni, ¿imaynatan chaypi tiyaq waynakuna chay ruwasqanta rikuranku? Chay llaqtamanta juj

umalliqpa qhari wawanmi “Dinata rikuran, jinaspa payta jap'ispa violaran”. ¿Imanaqtinmi Dina qhelli kausaypi puriq Canaán sipaskunawan juñukuran? ¿Yaqachus munaran pay jina edadniyoq sipaskunawan kayta? ¿Wakin hermanonkuna jinachu munaynillanta ruwaq k'ullu karan? Génesis librota leespan reparanki Dinaq ruwasqanrayku sinchi sasachakuya taytan Jacobman manan Leamanwan apamusqanta (Génesis 34:1-31; 49:5-7; qhawallaytaq 1985 watamanta 15 junio *La Atalaya* revistapi 31 paginata).

(Génesis 34:2) Jinan chay suyupi kamachikuq Hev runa Hamorpa churin Shehemqa Dinata rikuran, jinaspan payta jap'ispa violaran.

Ivs págs. 124 párr. 14

“¡Ayqeychis qhelli jucha ruwaymanta!”

¹⁴ Chay waynan Dinata violaran, paypaqqa chay ruwayqa normalmi karan. Munay kasqanta rikuspan Dinata violaran (**Ieey Génesis 34:1-4**). Chay pasasqanwanmi Dinapas familiarpas problemakunapi tarikuranku (Génesis 34:7, 25-31; Gálatas 6:7, 8).

(Génesis 34:7) Jacobpa churinkunataq chayta yachaspa campomanta jamuranku, jinan paykunaqa llakikuspa mayta phiñakuranku, Jacobpa ususinwan puñuykuspa Shehem p'enqayta Israelpaq ruwasqanmanta. Manan chaytaqa ruwanachu karan.

(Génesis 34:25) Kinsa kaq p'unchaypitaq ichaqa paykuna sinchi nanaywan kashaqtinku, Jacobpa iskay churinkuna Dinaq turankuna Simeonwan Leviwan sapanka espadata ja-p'ispaku, mana reparachikuq jinalla llaqtata phawaykuranku, jinaspa llapa qharita wañuchiranku.

w09 1/10 págs. 10 párrs. 1, 2

¿Allinchu kanman vengakuy?

Wakin runakunan piensanku vengakuspalla nannayninku pisiyana. Ichaqa chhaynata piensaspakuqa engañakushankun. Chaypaq rimasunchis ñawpaq tiempopi kawsaq hebreo runa

Jacobpa wawankunamanta. Bibliaq nisqan hina, paykunas yacharusqaku Canaán llaqtapi tiyaq Siquem sutivoq runa panankuta violapusqanta, chaysi paykunaqa ‘llakikuspa mayta phiñakusqaku’ (Génesis 34:1-7). Chaysi Simeonwan Leviwan, vengakunankupaq allinta yuyaykusqaku. ¿Imatan ruwasqaku? Siquem runata llaqtapi tiyaq llapa qharikunatawansi wañurachipusqaku (Génesis 34:13-27).

¿Allinpichu tukuran chay ruwasqanku? Manan Chaymi Jacobqa paykunata nisqa: “Sinchi sasachaymanmi churawankichis, kay Canaán [...] runakunawan cheqnichiwaspaykichis, [...] contrapichá huñukunkaku hinaspa maqawanqaku, hinan ñoqaqa aylluypiwan wañuchisqa kasaq”, nispa (Génesis 34:30). Rikusqanchis hina, Simeonpa Leviq vengakusqankuqa sinchi mana allinpin tukuran. Chaymantapachan Jacobpa familiarqa cuidakunan karan muyuriqninkupi kaq llaqtakunamanta. Chaychá Diospas Jacobta kamachiran Betel llaqtaman astakunanpaq, chhaynapi ama mayqen llaqtapas paykunawan maqanakunanpaq (Génesis 35:1, 5).

Maskhasun ancha allin yachachikuykunata

(Génesis 35:8) Rebecaq uywaqen Deboraq wañukapurán, p'ampasqataq karan Betel urapi encina sach'a chakipi. Chaymi chay sach'aqa “Waqay Encina” nispa sutichasqa karan.

it-1-S págs. 642 párr. 5

Débora

1. Rebecaq uywaqen. Rebeca Isaacwan casarakunapaq papapanqa wasinmanta ripushaspan Deboraqa paywan ripuran (Gén. 24:59). Deboraqa askha watakunan Isaacpa wasinpi llank'aran, chaymantataq Jacobpa wasinpi llank'aran, yaqachus jina Rebecaq wañupusqan qhepata. Isaacwan Rebecawan casarakusqankumanta 120 watakuna qhepatan Deboraqa wañupuran, jinaspa p'ampapuranku Betelpi kaq jatun sach'a chakipi. Chay sach'atan Waqay Encina nispa suticharan-ku, chaymi rikuchin Jacobpas familiarpas payta anchata munakusqankuta (Gén. 35:8).

(Génesis 35:22-26) Chay allpapi Israel tiyashaqtintaq, Rubenqa rispa taytanpa tiyaqmassin Bilhawan puñuran. Chayta yachaspan Israelpa churinkunaqa chunka iskayniyoqmi karan.²³ Leaq wawankuna: Jacobpa phiwin Rubén, Simeón, Leví, Judá, Isacar, Zabulonpiwan.²⁴ Raquelpa wawankuna: Josepiwan Benjaminpiwan.²⁵ Raquelpa warmi kamachin Bilhaq wawankuna: Danpiwan Neftalipiwan.²⁶ Leaq warmi kamachin Zilpaq wawankunataq: Gadpiwan Aserpiwan. Chaykunan Jacobpa churinkuna, Padanarampi paypaq naceqkuna karan.

w17.12-S págs. 14 párrs. 1-3

Leeqkunaq tapukusqan

Ñaupaq tiempopi, ¿imanaqtinmi mana phawi churikunamantapunichu Mesías jamuran?

Piensaranchismi phawi churamantapuni Mesías jamunanta. Chaytaqa piensaranchis Hebreos 12:16 nisqanta leespan, chaypin willan **Esaúqa Diospa kaqninkunata pisichaspa phawi kaynimanta tupaqninta** juj plato mijunarayku **Jacobwan cambiapusqanta**. Chaypi nisqanta qhawarispan piensaranchis Jacobqa Esaupa phawi kasqanmanta tupaqninta chaskispa Mesiaspa machulan kasqanta (Mat. 1:2, 16; Luc. 3:23, 34).

Ichqaq Bibliapi kaq juj willakuykunata qhawarispan reparanchis mana phawi churimantapunichu Mesías jamusqanta. Wakinta qhawarisun.

Jacobpa phawi churinqa Rubenmi karan. Qhepamantaq Jacobqa anchata munakusqan esposan Raquel Joseta onqokuran. Rubenpa juchallikusqanraykutaq phawi churiman tupaqninta José chaskikuran (Gén. 29:31-35; 30:22-25; 35:22-26; 49:22-26; 1 Crón. 5:1, 2). Chaywanpas Mesiasqa manan Rubenmantachu nitaq Josepa mirayninandachu jamuran, aswanpas Judapa mirayninandan, payqa Jacobpaq tawa kaq wawanñan karan (Gén. 49:10).

Bibliata leenapaq

(Génesis 34:1-19) Leaq ususin Dinan lloqsir-qan chay llaqta sipaskunawan tupaq, paytan

Leaq wachakurqan Jacobpaq.² Hinan chay suyupi kamachikuq Hev runa Hamorpa churin Shehemqa Dinata rikurqan, hinaspan payta hap'ispa violarqan.³ Dinawanmi sonqollirukurqan, hinaspan sipasta munakurqan, sumaq-tataq rimapayarqanpas.⁴ Chaymi Shehemqa taytan Hamorta nirqan: Chay sipasta casarakunaypaq horqompuway, nispa.⁵ Jacobqa yacharqanmi ususin Dinata Shehempa violasqanta, ichqa ch'inllan karqan churinkuna uyawan campopi kasqankumanta hamunankukama.⁶ Shehempa taytan Hamortaq Jacobpata rirqan payta rimaykukuq.⁷ Jacobpa churinkunataq chayta yachaspa campomanta hamurqanku, hinan paykunaqa llakikuspa mayta phinakurqanku, Jacobpa ususinwan puñuykuspa Shehem p'enqayta Israelpaq ruwasqanmanta. Manan chaytaqa ruwanachu karqan.⁸ Hamorqa paykunata rimaykukuspan nirqan: Shehem churiymi ususiykichiswan sonqollikun, valekuy-kichis, paywan casarachipusunchis.⁹ Hinaspa ñoqaykuwan aylluchakuychis, ususiykichiswan casarachiwayku, ñoqaykuq ususiykuwanpas casarakullaychistaq.¹⁰ Ñoqaykuwan tiyaychis, may munasqaykichispi purikuychis, chaypi tiyaychis qhatuychis, hallp'atapas hap'ikuychis, nispa.¹¹ Shehempas nillarqantaq Dinaq taytanta turankunatawan: Ama hinachu, ñoqata chaskiykuwaychis, qosqaykichismi imatachus niwasqaykichistapas.¹² Imachus qonatapas askha sumaq sonqotapas mañawaychis, ñoqataq qosqaykichis hayk'an niwasqaykichista, sipasllata qoykuwaychis casarakunaypaq, nispa.¹³ Jacobpa churinkunataq ichqaq pananku Dinata violasqanmanta llulla-llawan Shehemta taytan Hamortawan nirqanku:¹⁴ Manan kaytaqa ruwaykumanchu, manan panaykutakaq qoykikumanchu qhari-kaynin mana señalasqa runamanqa, ñoqayku ukhupiqa p'enqaymi chayqa.¹⁵ Chaywanpas kaykuna hawaqa atikunmanmi: Ñoqayku hinachus kankichis, llapa qharipas señalachikunkichistaq chayqa.¹⁶ Ahina kaqtinqa ususiykuta

qosqaykikun, ñoqaykupas ususiykichiswan casarakusaqkun, hinaspa qankunawan tiyasaqku, huk llaqtallataq kasunchis.¹⁷ Manataq uyaku-wankikuchu señalachikunaykichispaq chayqa, ususiykuta pusakapusaqku hinaspa ripusaqku, nispa.¹⁸ Hinan Hamorpas churin Shehempas, “nisqaykichisqa allinmi” nirqanku.¹⁹ Hinapan-mi waynaqa usqhaylla señalakurqan, Jacobpa ususinta munakusqanrayku. Payqa aswan reqsisqan karqan taytanpa lliw wasi ayllunpi.